

Po razhodu izpred cerkve so govorile moške ter ženske Ravnice, da so doživeli nekaj, kar še doslej nikdar. Makov Antonuh se je vrnil iz ječe in naravnost v domačo župno cerkev, kjer je ogledoval pri polnočnici monštranco, da jo pri prvi priložnosti oropa ter onečasti Najsvetejše!

Makova vrnitev je omadeževala na Ravnici sv. noč. Ravničani so legli z ogorčenostjo nad tolovajsko drznostjo k počitku.

Oni, ki so se vrnili od božičnih zornic, so zatrjevali polnočničarjem, da so prejeli vsi trije Maki med zorno sveto mašo obhajilo!

— —

Pri Makovih so govorili na Božič pri kosilu oče, sin ter teta na glas, veliko ter prvič po Tonetovi vrnitvi.

Po obedu je odvedla teta nečaka v svojo kamro. Zvedel je iz ust dobre ženke, da se ima zahvaliti za vredno božično sv. obhajilo solzam njegove pokojne matere, ki je verovala v sinovo popoljšanje na Marijino priprošnjo na smrtni postelji.

Tetinemu zagotovu o v oblake prodirajoči moči materinih solz je dodal Tone pripombo, da ga je potegnila k spovednici in obhajilni mizi poleg materinih solz še tudi očetova prošnja med polnočnico, katero je šepetal solznih oči z besedami:

»Kralj nebeške slave in miru na zemlji, dodeli mojemu edincu srečni mir ter odpuščanje, da Te bo slavil in se zveličal!«

— —

Makov Tone ni krenil od polnočnice in obhajilne mize nazaj med zločince. Vsako nedeljo ter praznik je klečal poleg očeta v drugi klopi pred glavnim oltarjem in je postal v očetovem spremstvu vzgleden član Apostolstva mož.

Zavedal se je, da je vsled enkrat v naglici ter jezi zagrešenega zločina za zmiraj izobčen iz družbe sosedov, prijateljev in znancev. Držal se je strogo da. Bil je očetu v podporo in mu je lajšal z resničnim popoljšanjem starostne bridkosti. Stara ter sključena teta mu je nadomeščala mater. Obiskoval ga je mesečno njegov edini prijatelj — Gospod v podobi kruha, ki ima nepopisno veselje nad grešnikom, kateri se drži poti pokore ter resnega popoljšanja.

*

Januš Golec:

Korajža na smrtni postelji.

Stari Sukovi Jeri v Drenovcah je že silila duša na jezik, ko je poklicala svojega edinca Andreja k sebi in mu velela:

»Dreča, stopi k Bobekovemu stricu, da se odpravita po sosečki v ogled in bom videla pred svojo smrtjo novo gospodinjjo.«

Sin je še vsikdar posluhnil mater. Odklepetal je k Bobeku, da bi poskusila srečo z ženitvo in pripeljala smrtno bolni materi snaho, da jo vidi in blagoslovi novi par pred odhodom na večni obračun.

Bobekov stric je premeril nečaka od pet do glave in menil:

»Malo pozno te poriva mati v zakon. Imaš čist grunt, krepek in zdrav si, za fanta si že preveč v letih, vendar poskusiva, da bo stara škrtljja Jera lažje umrla.«

Po pregledu ženitvene bojne poljane sta skušala snubca prebiti fronto sosednih nevest, a sta bila odbita. Bi bilo šlo tam in tam, pa kaj, ko se otesajo dekleta starikavega fanta radi obrekljivosti nevošljivk veliko bolj nego postaranega vdovca s celo kopico otrok.

Sukovi Jeri v Drenovcah je pobegnila duša iz telesa, predno je pripeljal na dom Andrej gospodinjjo. Našla sta jo s stricem daleč preko mej domače župnije. Kot najstarejša hči številne rodbine je bila takoj pri volji, da bode fan. Andreju Suku žena ter gospodinja, dokler ju ne loči smrt.

Ko je bil Suk na oklicih z nevesto iz tuje župnije, se je kesala marsikatera Drenovčanka, da ni bolj silil v njo, ker grunt brez pare dolga in sodedičev je vaba, ki pretehta priletnost ženina. Takega mnenja je bila Škorčeva Cila iz daljnih Gornjih Laz in se je oklenila Suka, kakor hitro je razodel stric Bobek, da želi gruntarski ženin nevesto iz revnejše rodbine.

Cila je priklepala na nezadolženo Sukovino brez prave bale, imanja v blagu in suhem denarju. Škorčev Valent je obljubil najstarejši neke stotake enkrat po predaji posesti. Niso napravili nobenega pisma. Andrej je bil vesel, da je dobil ženo in se niti prav zavedal ni, da je prinesla pravzaprav k hiši samo zdravje in pridne roke.

Kmalu po bolj skromni gostiji je spoznala krepka in ne baš mlada Cila položaj na Sukovini. Zнала je, da ji bo treba prijeti za vse štiri vogle pri hiši, sicer bo Dreča v svoji dobroti ter šlevavosti izpustil enega in bajta bo na tleh.

Dreča je tudi uvidel, da materina smrt in njegova lenitev domačih razmer nista zboljšali, zanj celo — poslabšali!

Andrej Suk je bil kot edini sin hlapec pri hiši in se ni dokopal do samostojnosti niti v zakonskem stanu.

Pri Sukovih je obveljalo od pamtikeva to, kar so sklenile ženske in radi tega tudi dobri Andrej niti tožil ni, da bi ne bilo prav, če vrši Cila posle gospodarja in gospodinje.

Kdor je imel kak opravke na Sukovini, ni povprašal po gospodarju, pač pa po Cili. Pridno delala in garala sta oba Suka. Odločeval je pri dnevnih opravkih, pri prodaji in nakupu samo eden. Oba sta šla na sejem. Dreča je sicer vlekel kravji ali telečji rep za konopec spredaj; Cila je poganjala zadaj, pač pa barantala in vtačnila izkupiček v nedrije.

Kako zgleda papirnat ter kovan denar, Suk najbrž ni znal. Pri popolni Cilini gospodarstvenosti se ni smel pritoževati, da bi trpel pomanjkanje, ali bi hodil razklopetan pri nogah in glede obleke. Bil je celo oče štirim krepkim ter dobro vzgojenim sinovom. Kaj in kako bo z njimi za bodočnost, je znala Cila — on ne!

Gospodinje, ki so se ubijale z zapravljivimi moži, so gledale z zavistjo v Sukovo Cilo, saj je bila kraljica na svojem imanju.

V nekaj letih so si opomogli pri Sukovih toliko, da so jih prištevali med najkrepkejše posestnike v fari, ki so obetali tudi za prihodnost le najboljše.

Ze res, da je veljal Dreča v župniji kot svarilen vzgled meščavosti pri samozavestnih možih; a kaj ta očitek, da je le bilo vsega dovolj pri hiši!

Suk se ni nikdar pritoževal, da bi mu bilo hudo pod ženino peto. Za govorice drugih se ni zmenil in je mirno hlapčeval v blagor svojemu imetku, dokler se ni pri odraslih sinovih postaral in so mu onemogle telesne moči.

Še vedno krepka Cila je videla, kako pripogiba leta Andreja vedno bolj k tlom in kar preko zime ga bo napodil kak prehlad v krtovo domačijo.

V očigled kopnenju moža se je postavila premetena ženska pred vprašanje:

Kaj in kako bo z njo po moževi smrti? Priženila se je k Sukovim brez premoženja in brez pisma sosesi. Če objame danes ali jutri Andreja majka smrt, bosta čla na Sukovini premoženje ter posest na dvoje. Naj se kateri od sinov oženi? Mlade bi ne strpela na domu, rajši pobegne.

Take in enake misli so silile Cili v ospredje z vsilo pri celotnem njenem delovanju, ko je dobrega Andreja nekega jutra stresla zima, da ni več mogel s postelje in je bilo videti, da ne bo več čul kukavice.

Tudi za slučaj moževe smrti je hotela imeti Cila črno na belem, da je njeno vse in ona bo odročila, kateri sin bo gospodar in koliko bo izplačal iz posesti ostalim trem.

Brez nadaljnjih posvetovanj ter govorčenja je oznanila opasno krehajočemu možu, da je naročila za ta in ta dan gospoda od fare in notarja iz trga. Vesten človek mora imeti čiste račune z Bogom in naslednikom!

Bolni Andrej je bil brez vsakega ugovora zadovoljen z ukrepi žene. V navzočnosti cele družine in sosedov je prejel zakramente za umirajoče.

Po odhodu duhovnika je že bil pri roki g. notar s pričama, da zaupa papirju zadnjo gospodarjevo voljo.

Cila je narekovala notarju, da bo sestavil tako pismo, da bo odslej ona s pristankom moža in sinov tudi v zemljiški knjigi, kar je bila že itak desetletja v istini in pred vsemi, kateri so poznali Suko.

Andrej še naj s svojo besedo sporoči vsakemu sinu nekaj, kar mu bo svet spomin na očeta skozi življenje. Saj posedla srebrno uro z verižico in s težkimi tolarji, praznično obleko, nov klobuk in dobre škornje.

Kar sama se je lotila spominske ter postranske oporoke s pozivom:

»Andrej, sedaj pa le povej v pričo g. notarja ter sosedov Pšeničnika in Lužarja, kaj naj spominja sinove na tebe, predno prejme eden po zasluženju od mene posest, ostali pa izplačilo v gotovini!«

Ze prvo moževo sporočilo poslednje volje, naj bo ura Dreččkova, ki je naj-

starejši, in verižica s tolarji Anzekova, ki je presekala z odločno pripombo:

»Boljše je, da prejemata uro ter verižico mlajša, obleko in škornje starejša, ker sta že odrasli in bo jima pristojala zapuščina kot nova.«

Mož ni rekel ne da, ne ne! Obrnil se je na postelji in bolešno vzdihnil.

Cila je bila uverjena, da je zmagala njena tudi glede ure, verižice, obleke in obutvi.

Pošepnila je notarju, naj sestavi pismo za predajo in prepis posesti, ona bo pa pripravila med tem južino, kakor se spodobi po sestavi ter podpisu oporoke.

Hušnila je iz izbe v kuhinjo. Moški so ostali sami. Po kuhinji so zarožljale burkije. Gospodar Andrej se je obrnil brez stokanja proti zbranim, sedel na posteljo in govoril razločno:

»G. notar, soseda in sinovi! Grunt na Sukovini je bil moje rajne matere in je moj. Zapuščam ga sinu Andreju. Žena in mati Cila dobi njivo nad hlevom, hrano ter dosmrtno streho in 1000 kron od prihrankov. Prišla je k hiši praznih rok, dovolj ji zapuščam za plačilo in kot si omin, da je bila toliko let čisto samostojna gospodarica. Anzeku, Jožeku in Tinčeku naj izplača najstarejši vsakemu po 2000 kron, ko se bodo ženili ter odhajali od hiše!«

Sedeči in stoječi moški so strmeli nad oporoko. Andrej je kimal samozavestno kakor nikoli v življenju in prosil notarja, naj le zabeleži njegove besede, ker le te so njegova med pričami in pri popolni zavesti izrečena zadnja volja.

Nobeden ni oporekal. Notar je pisal, saj ni bilo veliko, prečital in dal gospodarju ter radi varnosti morebitnega oporeka še pričama v podpis.

Oporoka je bila gotova, ko je stala na mizi južina v zahvalo za pisanje ter za pričnino.

Možje so jedli povojeno svinjino. Gospodar je še vedno sedel na postelji, hropel v presledkih in sledil z motnim pogledom korakom zadovoljno krog gostov se smukajoče žene.

Na kmečko meso diši kapljica in prvi kozarec je namenil g. notar pametni očetovi oporoki, ki je edino pravična in omogoča vsem zadovoljno bivanje pod skupno streho, pozneje pa tudi vsakemu samostojno življenje.

Prva kupica je zdrknila po grlih na očetovo od Boga sicer še vedno mogoče zdravje; druga na bodočo razumnost in blagoslov mlademu gospodarju Andrejčku.

Pri drugi napitnici je padel kozarec Cili iz rok. Rdečica ji je bušila v obraz, solze razočaranja so podrle očesne jezove, obe pesti je stisnila, dvignila je že desno nogo, da bi udarila z njo ob tla, pa jo je prehitel prvič in zadnjič umirajoči mož s poslednjo močjo.

Udaril je s tresočo roko po stranici postelje in potrdil z zadnjimi besedami zabeležen in podpisan testament:

»Dreček bo od sedaj gospodar, ker bom zdajle umrl jaz in ne ti, Cila!«

Stari je omahnil na zglavje, začel zabračati oči, parkrat je še zahropel in po njem je bilo.

Cila je kriknila na ves glas. Nikdo ni znal, ali radi presenečenja z oporoko, ali radi smrti moža.

Notar se je zmuzal z oporoko skozi duri. Sledili sta mu priči. V izbi pri baš kar izdihnulem očetju so ostali: novi gospodar, trije sinovi dediči in vdova prevžitkarica Cila...

O prvi ter zadnji korajži pokojnega Sukovega Andreja, katero je pokazal na smrtni postelji, še govorijo dandanes po Drenovcah ter še mnogo dalje.

Ženske so ostale odločno na strani bridko prevarane prevžitkarice Cile; možje so z malimi izjemami za starega Suka, ki je imel tili pred poslednjim izdihljajem prvo ter zadnjo odločilno besedo pri hiši.

Če katera Drenovčanka cekeče v moža, ga grize ter biča z besednim korobačem, je edina obramba miroljubnih možkih Drenovčanov resna opazka:

»Pomni, bable, kaj je učinil na smrtni postelji Sukov Andrej!«

Pri vseh številnih govoricah, katere se pletejo krog Sukovih, treba poudariti, da živita huda Cila in pokorni Andrej v Drenovcah pri vseh v najboljšem spominu. Cila je ostala vzor vsem gospodaricam; Andrej zadnji in najhujši strah za jezične in preveč gospodujoče žene!

Januš Golec:

Zadnji Indijanci.

V letih, ko je bil pisec naslednjih doživljajev dijak v Celju, smo študenti kar hlastali po potpisnih knjigah Karla Maya. Profesorji so nam branili to čtivo, a so njihova svarila dosegla baš nasprotno. Prepovedano miče ter vleče. Ta rek je posebno privlačen za mladež. Od nas oboževanega Maya smo požirali pri mesečini. Zagrebli smo se v nagromadene mogoče ter nemogoče pisateljeve doživljaje tolikanj živo, da smo jih začeli posnemati. Najljubše so nam bile indijanske Mayeve storje, katere so nas tako na-

Beli hudič.

Zamorski kralj Fre-pung, poglavar v osr. Afriki prebivajočega plemena, je videl prvega belokožca v osebi knjigovodje danskega trijambornika. Pri pogledu na belca ga je prosil glavar, naj se sleče, da ga bo preiskal. Danec ni hotelizpolniti kralju želje — ker so se nahajale v njegovem spremstvu številne ženske. Ko je napodil vladar ženski svet, je knjigovodja odložil obleko. Kralj se ni mogel načuditi njegovih belih koži in je pretipal Danca lastno-ročno od temena do pet. Konečno je vzkliknil: »Da, res, človek si, a tako bel kakor hudič!«

Živi jeziki.

Francoski listi poročajo o ugotovitvi francoske Akademije znanosti, ki je prišla do sklepa, koliko živih jezikov imamo na

Januš Golec:

Zlato in kuga pod križcem.

Celo osmino v Malem Šmarnu ono leto pred prevratom sem pomagal spovedovati na Svetih Gorah nad Št. Petrom. Prve tri dni je imelo nad deset duhovnikov dovolj dela od zore do pozno v noč.

Skozi nadaljno osmino sva ostala na Gori sama s šentpeterskim g. kaplanom. Zjutraj in sploh predpoldne so prihajale procesije iz Hrvatske ter skupine romarjev iz raznih krajev, katere sva opravila zlahka dopoldne. Kosilo nama je pripravila dobra mežnarjeva mamca in za popoldne sva se povabila kar sama v kake bližnje gorice in nočila sva zopet v duhovniški hiši na Gori.

Pri vsakem pohodu na popoldanski zlet naju je vprašal gorski cerkovnik, po vsej Sloveniji ter Zagorju dobro znani Cenek:

»Kam, gospoda?«

Ko je čul najin cilj, je zamrmral:

»Nič za nas.«

Šele pri razodetju, da sva namenjena v Černelčev vinograd, je godel polglasno:

»To pa to! Vesta, gospoda, nocoj bo temno kakor v rogu. Da bo gledalo lepše in da mi ne bi kedo očital, češ, Cenek je posilen, ostanita v gorici do mraka. Prinesel bom za vama svetilko in bom deležen na lep način izborne Oskarjeve sedemnajšice.«

Ostalo je pri dogovoru in že sva bila mimo Osojnikovega križa v smeri proti podružni cerkvi sv. Vida na Bizelskem, kjer kraljuje na prijazni višini gostoljubni Černelčev vinograd.

Postrežba je bila vsestransko imenitna. Niti zadrževati naju ni bilo treba, še prenašlo se je zmračilo in je pricokotal stari Cenek z veliko svetilko.

Si nismo segli v roke, dokler ni prišel svečar na svoj račun. Poslovili smo se od gostiteljev pozno v noč. Na nebu ne meseca, ne zvezd, pač pa gosti oblaki, kateri so nekako tiščali neprodno temo na zemljo. Veseli smo bili in smo se na videz čudili Cenekovi dalekovidnosti in skrbi za popolno varnost vrnitve h gorski Materi božji.

Pot od Št. Vida na Gore ni dolga, v temni noči se le vleče in je naravnost opasna radi prepadov, kotanj v kolovozu, križišč ter vijug. Kljub goreči sveči v veliki svetilki nama je naročal Cenek, naj štokava s palicama v hrib ob desn. strani, da ne bo kateri zašel preveč na rob kolovoz. Popolna varnost poti se nam je obetala za Osojnikom na Vrhuncah.

Dobro smo kresali v treh za svetilko ter iskali s palicami hrib iz bojazni pred prepadi. Človek se hitro privadi temi in še tako grpasti poti, če ima pred seboj tako zanesljivega vodnika, kakor je bil mežnar Cenek.

Skraja smo molčali, pa kmalu je začel svečar s svojimi brlantanami z vero v ponočne strahove. Sam Bog znaj, kaj vse je že doživel Cenek strahovitega krog gorske cerkve ter njenih opuščenih podružnic, v mežnariji in osobito še v